

Maria Klonowska-Matynia

Politechnika Koszalińska

**WPLYW WYKSZTAŁCENIA I AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ
LUDNOŚCI NA ZRÓŻNICOWANIE KAPITAŁU LUDZKIEGO
OBSZARÓW WIEJSKICH POWIATU KOSZALIŃSKIEGO**

*IMPACT OF EDUCATION AND PROFESSIONAL ACTIVITY
ON THE DIVERSITY OF HUMAN CAPITAL OF RURAL AREA
OF KOSZALIN DISTRICT*

Słowa kluczowe: kapitał ludzki, rynek pracy, wykształcenie, aktywność zawodowa

Key words: human capital, labor, education, professional activity

Synopsis. W artykule poruszono ważną kwestię aktywności rynku pracy obszarów wiejskich w kontekście wykształcenia jego uczestników. Jako szczególnie istotne uznano wykształcenie, gdyż jest ono kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału ludzkiego, a także wpływa na aktywność zawodową ludności. Poziom wykształcenia oraz podejmowanie kształcenia przez całe życie są aktualnie priorytetowymi uwarunkowaniami rozwoju, gdyż od ich jakości zależy rozwój regionów, a także całych gospodarek.

Wstęp

Główną cechą współczesnej gospodarki światowej jest postępujący w szybkim tempie proces globalizacji oraz upowszechnianie się technologii informatycznej i komunikacji powodujące, że tradycyjne czynniki rozwoju tracą na znaczeniu. Jednocześnie rośnie zapotrzebowanie na zawody i kwalifikacje pracowników związane bezpośrednio z zasobem wiedzy. Globalizacja wiedzy i technologii stworzyły podstawę dla nowego typu gospodarki, określanej mianem gospodarki opartej na wiedzy (GOW) [Luberska 2002]. Mianem tym określane jest gospodarka, w której wiedza jest tworzona, przyswajana, przekazywana i wykorzystywana bardziej efektywnie przez przedsiębiorstwa, organizacje, osoby fizyczne i społeczności, sprzyjając szybszemu rozwojowi gospodarczemu i społecznemu [Korea and...2000]. GOW bezpośrednio bazuje się na produkcji, dystrybucji i wykorzystaniu wiedzy i informacji. Wiedzę w tym znaczeniu należy rozumieć jako produkt i czynnik wzrostu gospodarczego. W tym kontekście sama wiedza może być sklasyfikowana jako [Knowledge Management...2000]: *know-what* (wiedzieć co), *know-why* (wiedzieć dlaczego), *know-how* (wiedzieć jak), *know-who* (wiedzieć kto).

Teoria GOW zakłada, że współcześnie najważniejszymi czynnikami rozwoju są: działalność badawczo-rozwojowa, mobilność naukowców, technologie informacyjne i usług, ale jedyną trwałą podstawą sukcesu ekonomicznego jest edukacja i jakość kapitału ludzkiego [Klonowska-Matynia, Granosik 2008], czyli wiedza, umiejętności, zdolności i motywacja pracowników, z których przedsiębiorstwo może korzystać [Zarządzanie wiedzą...2000]. Kapitał ludzki stanowi: „mozaikę kwalifikacji, talentu, doświadczenia, poświęcenia, co daje pełen obraz wartości firmy. Wartości te tkwią w ludziach (pracownikach, kooperantach, konsultantach, klientach itp.), (...), na czym aktualnie firmy powinny budować swoją przewagę konkurencyjną...” [Kawka 2004]. Przyjmując za Beckerem [1975], szeroko rozumiane inwestycje w kapitał ludzki to „ogół działań, które wpływają na przyszły pieniężny i fizyczny dochód przez powiększanie zasobów w ludziach”. Można rozpatrywać według następujących rodzajów [Schulz 1960, 1961, [Mincer 1962]:

- na ochronę zdrowia zwiększające długość życia oraz podnoszące poziom zdrowotności,
- na kształcenie w ramach systemów edukacyjnych (również dla osób dorosłych),
- na przyuczanie do zawodu i nabywanie praktyki w przedsiębiorstwach,
- związane z migracją ludzi w celu przystosowania się do nowych możliwości zatrudnienia,
- na uzyskanie informacji zawodowych,
- na badania naukowe.

W erze gospodarki opartej na wiedzy fundamentem rozwoju stała się edukacja. Podkreśla się, że inwestycje w edukację oraz w inne formy rozwoju kapitału ludzkiego mają kluczowe znaczenie dla wzrostu gospodarczego [Becker, Becker 1975, Becker 2006]. Bez sprawnego, elastycznego i odpowiednio

ukierunkowanego systemu kształcenia nie może być mowy o zwiększeniu jakości kapitału ludzkiego, także w jego wymiarze społecznym. Wykształcona i wykwalifikowana kadra, stanowi nową jakość w szeroko rozumianym kapitale ludzkim. Nie tylko przesądza o większym potencjale gospodarczym kraju, ale przede wszystkim stanowi podwaliny pod zupełnie inny kierunek ewolucji społecznej, zatem niewątpliwie przyczynia się do szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego. Uważa się, że spośród czterech głównych obszarów wpływających na jakość kapitału ludzkiego, jedynie system edukacyjny stanowić może mocny walor w tworzeniu GOW w naszym kraju [Klonowska-Matynia, Granosik 2008].

W realizacji założeń gospodarki wiedzy oparto się na reformach opracowanych w ramach Strategii Lizbońskiej [www.strategializbonska.pl], której celem była gruntowna modernizacja polityki zatrudnienia oraz kreowanie pozytywnych zmian na rynku prac. Jako priorytetowe przyjęto działania, mające na celu podnieść efektywność rynku pracy. Wśród najistotniejszych wymienić należy:

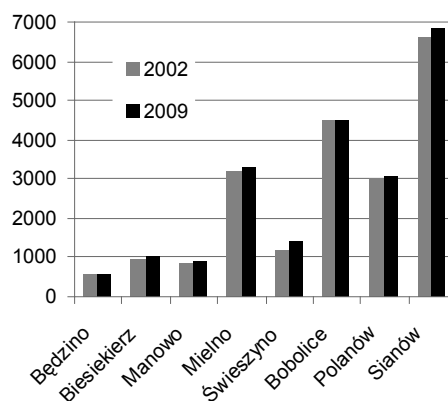
- tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania i rozwoju firm innowacyjnych, szczególnie w grupie MSP oraz stymulowanie przedsiębiorczości,
- rozwój aktywnej polityki zatrudnienia,
- poprawa jakości pracy,
- mobilność pracowników – otwarcie europejskich rynków pracy,
- inwestowanie w zasoby ludzkie,
- zabezpieczenie społeczne i promowanie integracji społecznej.

Proces podnoszenia wartości i wykorzystanie kapitału ludzkiego, a także rozwój regionów i ośrodków lokalnych ma szczególne znaczenie w kontekście akcesji z Unią Europejską. Jednym z priorytetowych celów polityki unijnej jest osiągnięcie gospodarczej i socjalnej spójności w obszarze poziomu życia i tworzenia równych szans rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów. Odnosi się to głównie do obszarów wiejskich. Proces ten niestety nie może zakończyć się pomyślnie bez uwzględnienia dysproporcji rozwojowych pomiędzy regionami Polski i Unii Europejskiej [Klonowska-Matynia, Zdrojewski, 2008]. Specyficzna sytuacja polskiej wsi, określana jako zapóźniona, wymaga podjęcia zdecydowanie przyspieszenia działań w celu zmniejszenia dysproporcji w rozwoju na linii miasto – wieś, ale także na linii wieś polska – wieś europejska. Kluczową rolę w tym procesie przypisuje się jakości kapitału ludzkiego, od którego zależy tempo zmniejszania dysproporcji rozwojowych, a przede wszystkim aktywność uczestników rynku pracy.

Cel, materiał i metodyka badań

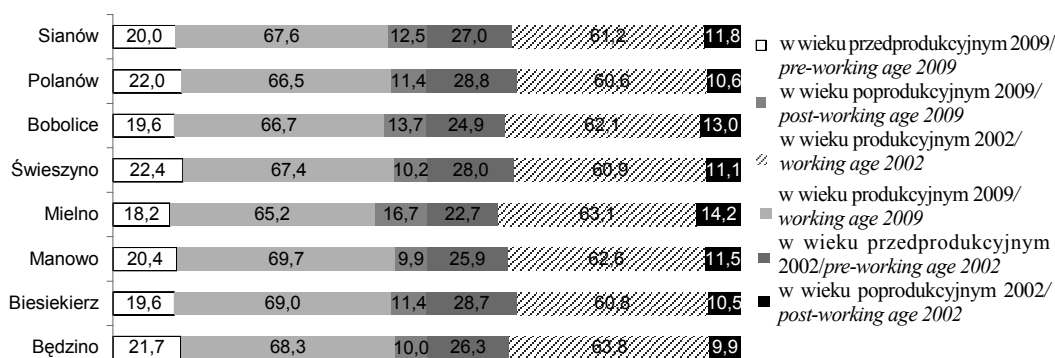
Celem artykułu było przedstawienie struktury wykształcenia kapitału ludzkiego w gminach wiejskich powiatu koszańskiego i ukazanie zróżnicowania jego aktywności zawodowej. Za obszary wiejskie w artykule przyjęto gminy wiejskie powiatu koszańskiego, tj: Będzino, Biesiekierz, Manowo, Mielno, Świeszyno oraz obszar wiejski gmin: Bobolice, Polanów, Sianów, które stanowiły obszar docelowych badań. Aktywność zawodową zdefiniowano natomiast jako udział zatrudnionych wśród ludności w wieku produkcyjnym. Przyjęto tezę, iż na aktywność zawodową ludności istotny wpływ ma wykształcenie ludności oraz że aktywność zawodowa lokalnego rynku pracy jest zróżnicowana w zależności od poziomu wykształcenia ludności. W celu zweryfikowania przyjętej tezy zastosowano współczynnik korelacji liniowej Pearsona i współczynnik regresji. Do analizy wykorzystano materiały udostępnione przez Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie, dane pochodzące ze spisu powszechnego, Baz Danych Regionalnych i Baz Danych Lokalnych GUS.

O rozmiarach kapitału ludzkiego w istotnym stopniu decydują czynniki demograficzne [Frenkiel 2007]. W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby ludności wiejskiej w Polsce z 14 584 tys. w 2000 r. do 14 889 tys. w 2009 r. Podobna tendencja widoczna jest także w gminach wiejskich powiatu koszańskiego, poza gminą Bobolice, w której nastąpił spadek ogólnej liczby ludności (rys. 1). Przyrost naturalny w Polsce wyniósł +33,9 w 2006 r., podczas gdy w 2009 r. +59,4. Zaobserwowano, że przyrost naturalny na obszarach wiejskich powiatu koszańskiego w 2009 r. wykazuje duże zróżnicowanie: najwyższy w Sianowie +46, Świeszynie +33, na zbliżonym poziomie w Będzinie i Bobolicach (odpowiednio +26 i +27), niski w Biesiekierzu +6 i Polanowie +7, a najniższy ujemny w gminie Mielno – 17.

Rysunek 1. Liczba ludności wiejskiej powiatu koszańskiego wg gmin w latach 2002-2009
Figure 1. Population at rural areas of Koszalin district in the years 2002-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL
Source: own study based on GUS BDL (2002-2009)

Rysunek 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem na obszarach wiejskich powiatu koszalińskiego w latach 2002-2009

Figure 2. The share of population by economic age groups in the total population at rural areas of Koszalin district in the years 2002 to 2009

Źródło: jak na rys. 1

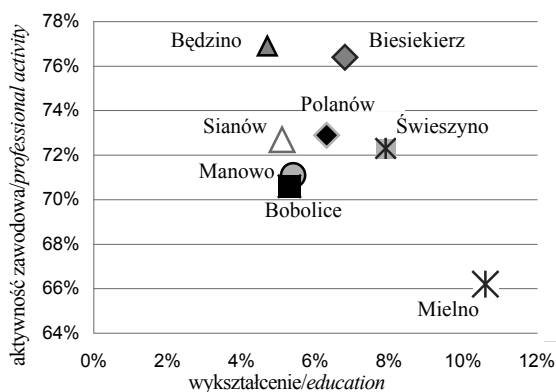
Source: see fig. 1

Tabela 1. Związek pomiędzy wykształceniem a współczynnikiem aktywności ludności wiejskiej powiatu koszalińskiego

Wykształcenie/Education	Współczynnik korelacji/ The correlation coefficient	Współczynnik regresji/ Regression coefficient
Wyższe/Higher	-0,6354	-1,0987
Średnie (razem)/Mean (total)	-0,6452	-0,8902
Zawodowe/Vocational	0,5942	0,586
Podstawowe i niższe/Primary and lower	0,1917	0,1577

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Rysunek 3. Zależność pomiędzy aktywnością zawodową a wykształceniem wyższym osób na obszarach wiejskich powiatu koszalińskiego

Figure 3. The relationship between professional activity and the higher education of people in rural areas of Koszalin district

Źródło: jak na rys. 1

Source: see fig. 1

szczególnie istotnie wpływającym na sytuację na rynku pracy wpływa poziom wykształcenia kapitału ludzkiego. W celu wyznaczenia zależności pomiędzy poziomem wykształcenia a aktywnością zawodową ludności wiejskich powiatu koszalińskiego zastosowano współczynnik korelacji liniowej Pearsona oraz współczynnika

Wyraźne są także zmiany w strukturze ludności wiejskiej w badanych gminach. Zmniejszeniu uległa liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym. Tendencje zmian na wsiach były podobne do obserwowanych w miastach, chociaż na wsiach były one nieco wolniejsze. Ponadto, w badanym okresie zanotowano wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, który na wsi był prawie 2-krotnie szybszy niż w miastach. Główną przyczyną tego zjawiska była występująca w badanym okresie przeważająca tendencja napływu ludności z miast nad jej odpływem ze wsi (rys. 2). Na zbliżonym poziomie utrzymuje się liczba osób w wieku poprodukcyjnym. W ostatnich latach obserwuje się dodatni wpływ migracji wewnętrznych na wzrost liczby ludności wiejskiej. Z drugiej strony głównymi czynnikami ograniczającymi liczbę ludności wiejskiej były migracje zagraniczne na pobyt stały oraz przepływy ludności ze wsi do miast w wyniku zmian podziału administracyjnego.

Liczba ludności oraz jej struktura warunkują aktywność ekonomiczną ludności. Czynnikiem

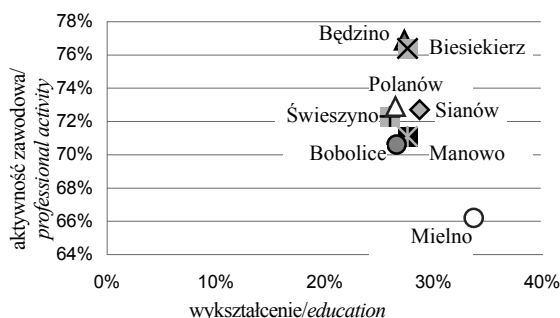
regresji [Słomka 1999]. Otrzymane wartości obu współczynników zaprezentowano w tabeli 1. Analizując dostępne dane dotyczące ludności w badanych gminach oraz przeprowadzone obliczenia można stwierdzić, że im większa liczba osób z wykształceniem wyższym, tym średnio niższy jest współczynnik aktywności zawodowej w badanych gminach (tab. 1), współczynnik korelacji liniowej Pearsona). Wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym o 1 p.p. związany jest ze spadkiem współczynnika aktywności zawodowej średnio o 1,0987 p.p. Na poniższym rysunku 3 przedstawiono zależność pomiędzy wykształceniem wyższym a poziomem aktywności zawodowej w badanych gminach.

Podobną sytuację zaobserwowano wśród osób z wykształceniem średnim. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona jest ujemny, co sugeruje że wzrost liczby osób z wykształceniem średnim spowoduje obniżenie współczynnika aktywności zawodowej o 1 p.p. Szczegółowe dane zaprezentowano na rysunku 4.

Natomiast, analizując aktywność zawodową wśród osób z wykształceniem zawodowym stwierdzono, że współczynnik korelacji liniowej Pearsona jest dodatni, co sugeruje że wzrost liczby osób z wykształceniem zawodowym powoduje jednoczesny wzrost współczynnika aktywności zawodowej o 1 p.p. Wzrost liczby osób z wykształceniem zawodowym powoduje wzrost aktywności zawodowej średnio o 0,586 punktu procentowego. Omawianą zależność zaprezentowano graficznie na rysunku 5.

Najniższą siłę zależności zaobserwowano u osób z najniższym wykształceniem. Przeprowadzona analiza wykazała, że kierunek zależności jest dodatni. Wzrost liczby osób z najniższym wykształceniem wywoła wzrost współczynnika aktywności zawodowej o 1 p.p. Graficznie tę zależność zaprezentowano na rysunku 6.

Dla określenia stopnia zróżnicowania badanych gmin pod względem aktywności zawodowej oszacowano także współczynnik zmienności [Słomka 1999]. Jego wartość ukształtowała się na poziomie 4,37%, co sugeruje iż badane gminy wiejskie powiatu koszalińskiego są mało zróżnicowane pod względem aktywności zawodowej. Badane gminy charakteryzują się również słabym zróżnicowaniem pod względem poziomu wykształcenia. Uzyskane wartości współczynnika zmienności wskazują na stosunkowo niski stopień zróżnicowania gmin w grupie osób z wykształceniem podstawowym i niższym – 9,81, zasadniczym zawodowym – 12,25% oraz średnim – 8,18%. Większe zróżnicowanie widoczne jest wśród osób z wykształceniem wyższym – 28,08%.

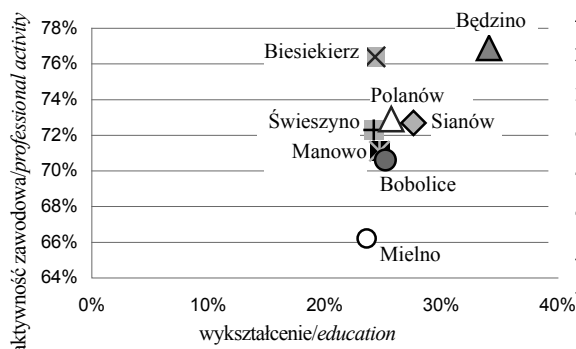

Rysunek 4. Zależność pomiędzy aktywnością zawodową a wykształceniem średnim osób w gminach wiejskich powiatu koszalińskiego

Figure 4. The relationship between professional activity and secondary education at rural areas of the Koszalin district

Źródło: jak na rys. 3

Source: see fig. 3

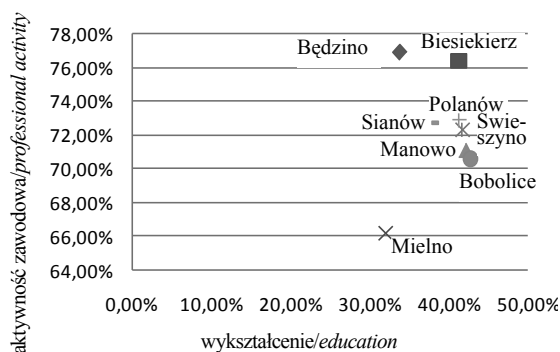

Rysunek 5. Zależność pomiędzy aktywnością zawodową a wykształceniem zasadniczym osób w gminach wiejskich powiatu koszalińskiego

Figure 5. The relationship between professional activity and education in key persons at rural areas of the Koszalin district

Źródło: jak na rys. 3

Source: see fig. 3

Rysunek 6. Zależność pomiędzy aktywnością zawodową a wykształceniem podstawowym i niższym osób na obszarach wiejskich powiatu koszalińskiego

Figure 6. The relationship between professional activity and the primary and lower education at rural areas of the Koszalin district

Źródło: jak na rys. 3

Source: see fig. 3

Podsumowanie i wnioski

Przeprowadzona analiza pozwoliła określić zależność pomiędzy poziomem wykształcenia a aktywnością zawodową ludności wiejskiej powiatu koszalińskiego. Uzyskane wyniki wskazują, iż osoby z niższym poziomem wykształcenia charakteryzują się wyższą aktywnością zawodową niż osoby z wykształceniem wyższym. Badane gminy cechują się stosunkowo niskim zróżnicowaniem. Wśród badanych gmin nieco odmiennie kształtowała się aktywność zawodowa ludności w gminie Mielno, jednakże po usunięciu z danych tej gminy okazuje się, że liczba osób z wykształceniem wyższym i średnim nie ma znaczącego wpływu na wzrost współczynnika aktywności zawodowej, natomiast wniosek dotyczący aktywności zawodowej osób z wykształceniem zawodowym pozostaje bez zmian.

Literatura

- Becker G.S. 1975: Human Capital. New York, 9.
 Becker G.S., Becker G.N. 2006: Ekonomia życia. Helion, Gliwice, 89.
 Frenkel I. 2007: Przemiany demograficzne na wsi w latach 2000-2006. *Wiś i Rolnictwo*, 4, 40-41.
 Kawka T. 2004: Kapitał ludzki a przedsiębiorczość – aspekty teoretyczne. [W:] Kapitał ludzki a kształtowanie przedsiębiorczości (red. M. Juchnowicz). Poltex, Warszawa, 69-70.
 Klonowska-Matynia M., Granosik B. 2008: Edukacja i informatyzacja społeczeństwa jako czynniki kształtujące gospodarkę opartą na wiedzy – implikacje dla Polski. [W:] Problemy gospodarki światowej (red. M. Noga, M. Stawicka). Prace naukowe AE im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław, 213.
 Klonowska-Matynia M., Zdrojewski E.Z. 2008: Wykształcenie jako determinanta rozwoju kapitału ludzkiego na obszarach wiejskich. [W:] Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, 8, Szczecin, 139-144.
 Knowledge Management in the Learning Society. OECD. 2000: Educations and Skills, Centre of Educational Research and Innovation.
 Korea and Knowledge-based Economy. Information Society. OECD. 2000: World Bank Institute, 11.
 Liberska B. 2002: Współczesne procesy globalizacji gospodarki światowej. [W:] Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania (red. B. Liberska). PWE, Warszawa, 31.
 Mincer J. 1962: On-the-job Training: Costs, Returns and Some Implications. *Journal of Political Economy*, 5, 58-60.
 Schultz T.W. 1960: Education and Economic Growth. University of Chicago Press, Chicago, 60-61.
 Schultz T.W. 1961: Investment in Human Capital. *American Economic Review*, 1, 1-16.
 Słomka I.R. 1999: Podstawy statystyki. Wydawnictwo Uczelniane politechniki Koszalińskiej, Koszalin, 83, 87, 32.
 Strategia Lizbońska Droga do sukcesu zjednoczonej Europy. Departament Analiz Ekonomicznych i Społecznych Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. [www.strategializbonska.pl].
 Zarządzanie wiedzą w społeczeństwie uczącym się. OECD. 2000: Ministerstwo Gospodarki – Departament Strategii Gospodarczej, 13.

Summary

This article raises an important issue of labor market activity in rural areas. As education was particularly important as a key factor in the development human capital and economic activity the population. The level of education and making life-long learning is a key determinant of development because of its quality depends development regions and entire economies. This article presents a diversified structure of human capital in rural communities Koszalin district, and to show the relationship between the rate of professional activity and education the population.

Adres do korespondencji:

dr Maria Klonowska-Matynia
 Politechnika Koszalińska
 Instytut Ekonomii i Zarządzania
 ul. Kwiatkowskiego 6E
 75-343 Koszalin
 tel. (94) 343 91 82
 e-mail: mklonowska@wp.pl